

ПРАЦІ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

УДК 94(4)+94(477):323.2:327 “2013”

Марія Юрчак

**2013 РІК У ВІДНОСИНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
ТА УКРАЇНИ: РІК ВЕЛИКИХ СПОДІВАНЬ,
РОЗЧАРУВАНЬ ТА ЗВЕРШЕНЬ**

У статті крізь хронологію ключових подій аналізується інтенсивність і характер відносин ЄС з Україною в 2013 році, передусім, у контексті підготовки до підписання Угоди про асоціацію. Особливу увагу присвячено ролі Росії та США у двосторонніх відносинах.

Ключові слова: Європейський союз, Україна, Угода про асоціацію, Євромайдан, Росія, США.

2013 рік видався особливим як для Європейського Союзу, так і для його відносин з Україною. У ЄС відзначали ювілей утворення спільноти: два десятиліття тому вступив у дію так званий Маастрихтський договір¹. У 1993 році між нашою державою та Євросоюзом було встановлено дипломатичні відносини, а в Києві відкрито офіційне представництво Європейської Комісії.

2013 рік акумулював сподівання суспільства щодо європейської інтеграції України. Для багатьох він уявлявся переломним у двосторонніх стосунках: довгоочікуване підписання Угоди про асоціацію (далі – УА)² – найбільшого за своїм обсягом і тематичним охопленням міжнародно-правового документа в історії України та найбільшого міжнародного договору з третьою країною, коли-небудь укладеного ЄС [3, с. 1] – мало би затвердити незворотність європейського курсу нашої держави. Зі сторони Євросоюзу УА, у разі підписання, мала б виступати як заслужена винагорода за прагнення до тіснішого зближення та спільну 20-річну працю.

Український народ чуйно відгукнувся на перипетії часу появою, серед інших, гумористичного вислову “Ленін створив Україну, Сталін об’єднав Україну, а Янукович – привів у Європу”. Так, парадоксальним видався факт, що проросійськи налаштований лідер зробив для європейського поступу України більше, ніж його попередники. Проте історик Ярослав Грицак, котрому приписували цю фразу, вважає, що у ній криється гірка іронія щодо нашого минулого, “коли ми не раз і не двічі дозволяли вирішувати свою національну долю злочинцям і негідникам” [4].

Ця стаття покликана здійснити критичний огляд подій 2013 р. у відносинах ЄС та України. Базується розвідка на документальних джерелах, таких, як спільні заяви, звіти, угоди; наукових працях, публікаціях у періодичних виданнях як найоперативнішому способі відображення аналітичної інформації та повідомленнях ЗМІ. Констатуємо те, що, зважаючи на відносну часову близькість предмета дослідження, напрацьовано не так багато наукових матеріалів. Проте заслуговують на увагу праці А. Стейт [5], Е. Вілсона [6], Е. Василюї [7], Дж. Міршаймера [8], Я. Малика [3], що певною мірою торкаються окресленої нами проблеми.

¹ Договір про Європейський Союз [1].

² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [2].

Початок року позначився позитивними сигналами: під час візиту тогочасного міністра закордонних справ України Леоніда Кожари 30–31 січня 2013 року до Брюсселя міністри закордонних справ 13 європейських країн – Словаччини, Латвії, Кіпру, Румунії, Ірландії, Литви, Бельгії, Данії, Чехії, Фінляндії, Болгарії, Мальти, Хорватії, а також присутній Комісар ЄС Ш. Фюле – підтвердили готовність сприяти Україні у процесі підготовки до підписання Угоди про асоціацію. За словами Леоніда Кожари, європейці наголошували: *“Сьогодні доля України в наших власних руках. Неодноразово чув у Брюсселі фразу “допоможіть нам допомогти вам”. Напевно, вона найкраще відображає зміст наших сьогоднішніх відносин з ЄС”*, – стверджував урядовець [9].

Сподівання українців на прискорення європейського поступу, разом з інтересом до України на Заході значно зросли. Європейський комісар з питань розширення і європейської політики сусідства Штефан Фюле напередодні свого візиту в Київ 7–8 лютого заявив, що майбутній саміт Україна–ЄС має стати гарантією виконання українською владою зобов’язань, які дозволять підписати у листопаді у Вільнюсі Угоду про асоціацію. Водночас, єврокомісар дав зрозуміти, що строки, протягом яких офіційний Київ має продемонструвати виконання умов, які дозволять підписати УА, обмежені політичним календарем Брюсселя – навесні Єврокомісія має передати документ країнам-членам і отримати мандат на його підписання. *“Це не означає, що: а) ми можемо чекати до останніх днів чи тижнів перед самітом, а потім, кажучи про важливість цього документа, створювати якісь спеціальні механізми і підштовхувати країни-члени ЄС знизити планку політичних вимог; б) це також не означає, що хтось чекає, що наприкінці січня чи на початку лютого Україна буде цілковито готова розв’язати означені проблеми”*, – сказав Штефан Фюле [10].

16-й щорічний Саміт ЄС-Україна 25 лютого у Брюсселі пройшов успішно, про що свідчить спільна заява Президента Європейської Ради Германа Ван Ромпея, Президента Європейської Комісії Жозе Мануела Баррозу та Президента України Віктора Януковича. Лідери знову підтвердили свою рішучу налаштованість підписати вже парафовану Угоду про асоціацію, включно з частиною про глибоку та всеохопну зону вільної торгівлі (ЗВТ), і підписати її, за можливості, до саміту Східного партнерства у Вільнюсі, запланованого на листопад 2013 року [11].

Проте ЄС вкотре позначив умови, за виконання яких підписання може відбутися: забезпечення відповідності виборів міжнародним стандартам, вирішення питання виборчого правосуддя і запобігання його повторення, а також проведення реформ, закладених у спільно узгодженому порядку денному про асоціацію [3, с. 3].

Таким чином, коли Угода про асоціацію, переговорний процес щодо котрої тривав майже 5 років, була готовою, ЄС поставив її підписання у залежність від внутрішньополітичних кроків в Україні. Ключовою вимогою серед названих виступала перша – уникнення політично вмотивованого правосуддя. Предметом постійної уваги європейських високопосадовців було засудження та ув’язнення колишнього прем’єр-міністра Юлії Тимошенко, переслідування членів її уряду. Президент Франції Ф. Оланд, держсекретар США Х. Клінтон, міністр закордонних справ Великобританії В. Хейг неодноразово вказували, що ув’язнення лідерки опозиційних сил в Україні Ю. Тимошенко може стати великою перешкодою для підписання й ратифікації Угоди про асоціацію включно з частиною, що стосується створення ЗВТ [3, с. 4].

Тим не менш, 24 червня Люксембурзі на 16 засіданні Рада з питань співробітництва між ЄС та Україною затвердила оновлений варіант Порядку денного асоціації, котрий визначає ключові пріоритети реформ, яким Україна має приділити увагу протягом наступних років задля можливості повною мірою

скористатися можливостями інтенсифікованої співпраці та поліпшеного доступу до ринків, передбачених новою Угодою про асоціацію між Україною та ЄС [12].

А з 1 липня 2013 року 28-м членом Європейського Союзу стала Хорватія. Це продемонструвало, що ЄС, схоже, подолав свою “втому від розширення”. Якщо хвилі розширення 2004 та 2007 років можна було назвати “ідеологічними”, бо країни, що стали членами спільноти, не відповідали економічним вимогам ЄС, то тривалий процес вступу Хорватії показав, наскільки зросли вимоги Спільноти до країн-кандидатів на членство.

У цей же день набула чинності оновлена Угода про спрощення оформлення віз між ЄС та Україною, згідно з якою суттєво розширювалося коло заявників, які зможуть претендувати на отримання довгострокових шенгенських віз [13]. Втім, реального і практичного полегшення пересічні громадяни не відчули: єврослужбовники воліли використовувати Україну як запобіжник від Росії, але не бажали сприяти її справжній євроінтеграції, застосовуючи щодо українців суворий візовий режим з абсурдними вимогами. Інциденти з видачею Шенгенських віз українцям псували імідж ЄС. Проте, об’єктивно кажучи, Україна за три роки не спромоглася завершити бодай перший етап плану дій з візової лібералізації з ЄС [14].

Тим часом загострюються відносини між Україною та Російською Федерацією. У кінці липня російські митники розпочали тотальну безпричинну перевірку всіх транспортних засобів, що перевозили продукцію українських товаровиробників, що призвело до простою на кордоні. А з 14 серпня митна служба Росії внесла всіх українських імпортерів до переліку “ризикованих”, що призвело до фактичної торговельної експортної блокади України. На думку українського політолога Вадима Карасьова [15], міністрів закордонних справ Швеції Карла Більдта [16] та Литви Лінаса Лінкявічуса [17] метою Кремля було ускладнити, якщо не зірвати, підписання Угоди про асоціацію та утворення ЗВТ, тобто, економічну інтеграцію України з ЄС. З погляду сьогодення можна говорити про те, що влітку Росія відкрила “торговельний” фронт війни з Україною, кінцевою метою якої, з погляду колишнього Президента України Віктора Ющенка, було “знищення незалежності” [18].

Ці події слід розглядати у більш широкому контексті. У 2013 році було затверджено нову Концепцію зовнішньої політики РФ. У ній зазначається про те, що Захід слабшає та все більше дестабілізує міжнародну ситуацію. Пріоритетами Росії визначаються СНД та створення Євразійського союзу (ЄврАзЕС) [19]. Колишній радник президентів США Б. Клінтона та Дж. Буша, директор Центру євразійських, російських та центрально-європейських студій у Джорджтаунському університеті, Анджела Стент стверджує, що у цьому світлі утримання колишніх країн СРСР від вступу до ЄС та збереження статусу кво на євроатлантичній арені є ключовою задачею РФ. Ще одна ціль – стримувати і відкидати всі спроби просування у сусідніх країнах демократії західного зразка, позаяк на цих територіях Росія виступає в ролі хранителя автократії [5, с. 305].

Спершу Росія не надала належної уваги зближенню України з ЄС, оскільки головним своїм противником у геополітичному вимірі для неї виступало НАТО. Проте у критичний момент в Москві зрозуміли, що підписання Угоди потягне за собою серйозні політичні наслідки, унеможливить її входження до Євразійського союзу, суттєво зменшить обсяги економічних відносин з Росією. Натомість переговори зі сторони ЄС підійшли до Угоди з технократичної сторони, розуміли її вузько і не зуміли передбачити тих широких геополітичних наслідків, які вона викличе [5, с. 376].

Разом із “батогом” Росія вдається і до методу “пряника” та активізує свої дії, аби переконати Януковича відмовитися від підписання Угоди.

На самітті ЄврАзЕС у жовтні Путін заявляє, що “підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС – це не наша справа”, але категорично стверджує, що приєднання до Митного союзу у такому разі буде неможливим [20].

25 жовтня Янукович, виступаючи на засіданні глав держав СНД у Мінську, пропонує сформувати постійно діючий консультативний формат “Україна – Європейський союз – Митний союз”, проте Європа не бажала бачити Росію третьою стороною у двосторонній угоді [21].

27 жовтня та 9 листопада Президенти України та Росії Віктор Янукович та Володимир Путін знову проводять неформальні зустрічі, деталі котрих не розголошувалися [22]. Щодо останньої з них, прем’єр-міністр Микола Азаров повідомив, що вона була присвячена врегулюванню створених у торговельно-економічних відносинах двох країн проблем: *“В результаті останніх переговорів досягнуто взаєморозуміння, що ситуація, яка склалася, не відповідає довгостроковим інтересам і України, і Росії. Є домовленість про врегулювання цілої низки проблем. Тому президент України доручив уряду взяти комплекс заходів для розблокування співпраці з Російською Федерацією”* [23].

Це наштотує на думку, що у ході цих напівофіційних і напівпрозорих зустрічей Путін намагався схилити Януковича до відмови від підписання УА. Невідомо, який із методів підкилимної політики РФ – сила переконання, шантаж, погрози чи підкуп – спрацював, однак 21 листопада виходить постанова уряду М. Азарова “Питання укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони”, в якій містилося розпорядження “призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом” [24]. Разом з цим Верховна Рада вчасно не ухвалила євроінтеграційні закони (про прокуратуру, зміни до виборчого законодавства та лікування ув’язнених за кордоном), які були умовою підписання УА України з ЄС.

У відповідь на рішення уряду в Україні у багатьох містах одночасно розпочалися наймасовіші з часу Помаранчевої революції 2004 року акції протесту з метою підтримки європейського вектора зовнішньої політики, які отримали назву “Євромайдан”. Подібний появ громадянської активності є унікальним в історії України та Євросоюзу загалом, де радше проходять мітинги противників європейського єднання, аніж тих, хто каже “yes” ЄС. Тих, хто знайомий із величезною, бюрократизованою та неповороткою структурою, якою є Європейський Союз, могло б здивувати, що бажання підписати торговельну угоду з Брюсселем спровокувало подібний вибух суспільного обурення. Але треба враховувати, що для противників режиму Януковича Євросоюз уособлював інститут, заснований на цінностях та верховенстві права, котрий піклується про своїх громадян [5, с. 376]; альтернативу тій кланово-олігархічній системі, котру розбудовувала влада, та авторитарному режиму, нав’язуваного Росією.

24 листопада в Києві відбулася велика хода та мітинг на Майдані Незалежності, які зібрали більше ніж 100 тисяч громадян України [25]. Вже тоді із застережною заявою виступили впливові депутати Європарламенту Ельмар Брок та Яцек Саріуш-Вольський: *“Українська влада не має права застосовувати силу проти демонстрантів, які проводять мирний протест на Європейській площі, проти рішення українського уряду не підписувати Угоду про асоціацію з ЄС. Інакше будуть серйозні наслідки”* [26].

На довгоочікуваному Третньому саміті Східного партнерства 28–29 листопада у Вільнюсі Україна парафувала угоду про Спільний авіаційний простір [27]. Натомість угоди про асоціацію з ЄС підписали тільки Молдова та Грузія, Україна та Вірменія – утрималися. Ця позиція викликала розчарування у

європейських лідерів, котрі, втім, дипломатично запевняли, що “двері для України як і раніше, відчинено”. У спільній заяві учасники зустрічі відзначили “безпрецедентну громадську підтримку на користь політичної асоціації та економічної інтеграції України з ЄС. ЄС та Україна підтверджують їх відданість підписанню цієї Угоди на основі рішучих дій та відчутного прогресу в трьох сферах, окреслених на Саміті Україна–ЄС у 2013 році” [28]. Саміт у Вільнюсі став найбільшим провалом української дипломатії, адже не було обговорено жодного рішення, не знайдено жодного алгоритму для подальшого руху.

Незадовго після цього Москва пообіцяла Україні, економіка котрої балансувала на грані дефолту, кредит у розмірі 15 млрд. доларів. Схоже, в Росії зітхнули з полегшенням, вважаючи, що їм вдалося відвернути “європейську загрозу”. Проте в Кремлі недооцінили масштаби вуличних протестів та згуртованості громадянського суспільства в Україні [5, с. 346].

Аби усунути цю “маленьку перешкоду” під приводом очищення центральної площі столиці для встановлення новорічної ялинки в ніч на 30 листопада бійці батальйонів спецпризначення здійснили кривавий розгін Євромайдану [25].

30 листопада свою заяву оприлюднили Верховний представник ЄС із закордонних справ Кетрін Ештон та Комісар з питань розширення та європейської політики сусідства Штефан Фюле: *“Європейський Союз різко засуджує надмірне використання сили правоохоронними органами минулої ночі у Києві, щоб розізнати мирних протестувальників, які протягом попередніх днів у рішучий і безпрецедентний спосіб висловлювали свою підтримку політичній асоціації та економічній інтеграції України з ЄС. Цю підтримку вчора привітали учасники Вільнюського саміту Східного партнерства. Невиправдане використання сили суперечить принципам, дотримання яких учора ще раз підтвердили всі учасники Вільнюського саміту, в тому числі президент України”* [29].

2 грудня спільну заяву із закликом відмовитися від насильства зробили президент Польщі Броніслав Коморовський і прем’єр-міністр Дональд Туск. Голова польського уряду підкреслив, що Варшава має зберігати добрі взаємини, як з опозицією, так і владою в Україні. *“Наше завдання сьогодні – подбати про те, щоб ця велика гра за майбутнє України, не завершилася якимось драматичним і непередбачуваним фіналом. А це означає гру на кількох фортепіано, тобто якомога інтенсивнішу роботу Європи задля наближення з Україною. І тут Польща має суттєву роль”*, – підкреслив Дональд Туск [30].

“Влада не тільки ігнорує прагнення багатьох своїх громадян, але і б’є їх кийками та сльозогінним газом, коли вони сподіваються бути почутими на вулиці. Використання сили проти мирних демонстрантів неприйнятно. Українська влада має слухати своїх громадян, а не бити їх”, – заявив Президент Європарламенту Мартін Шульц [30]. Таку реакцію ЄС міністр зовнішніх справ РФ Сергій Лавров назвав “істерикою” [31].

Після силового розгону демонстрації в Києві вночі 30 листопада протести значно поширилися. Змінився і характер виступів: вони носили вже не так і не лише проєвропейський, але й антикорупційний, антиурядовий, соціальний, національно-патріотичний характер. Але до кінця 2013 року вони проходили у мирній формі мітингів, демонстрацій, пікетів, студентських страйків, народних віче і переросли у Революцію Гідності. Акції у підтримку Євромайдану, організовані українською діаспорою, пройшли у багатьох містах світу. Наймасовішими євромайдани були у містах Канади, США, Німеччини, Польщі, Великобританії, Італії та Франції. Менші акції відбулися у Австрії (Відень), Австралії (Мельбурн), Бельгії (Брюссель), Грузії (Тбілісі), Естонії (Таллінн), Ізраїлі (Тель-Авів), Ірландії (Дублін), Іспанії (Барселона), Литві (Вільнюс), Норвегії (Берген, Осло), Португалії (Лісабон), Угорщині (Будапешт), Фінляндії

(Турку), Тунісі (Туніс), Чехії (Брно, Прага), Швеції (Мальме, Стокгольм) Швейцарії (Базель, Женева) та інших країнах [25].

В обстановці, коли десятки тисяч обурених українців мітингують у центрі столиці, 7 грудня президент Янукович знову вирушає в Сочі на зустріч із Володимиром Путіним. Деталі зустрічі, як звично, не розголошувалися.

Натомість 10 грудня до Києва прибула Верховний представник ЄС з питань зовнішньої політики та політики безпеки Кетрін Ештон, аби долучитися до врегулювання політичної кризи. Політик провела майже тригодинну розмову з Януковичем, а потім вирушила на Майдан, де її вітали вигуками мітингувальники. За день до цього на Майдан прибув міністр закордонних справ Німеччини Гідо Вестервелле, ще раніше Євромайдан в Києві відвідували депутат Європейського парламенту Ребекка Хармс і колишній прем'єр-міністр Польщі Ярослав Качинський, а також делегація партії экс-президента Грузії Михайла Саакашвілі “Єдиний національний рух” [32].

Прем'єр-міністр Росії Дмитро Медведєв заявив, що відвідини єврокомісарами Майдану Незалежності, де проходять акції протесту проти української влади, є грубим втручанням у внутрішні справи України: *“З боку це виглядає досить дико, коли діючі міністри, єврокомісари ідуть на площу. Я вважаю, що так не можна поводитися у XXI столітті”* [33].

17 грудня Януковича здійснив ще один візит в Москву. За підсумками засідання 6-ї міждержавної україно-російської комісії було підписано 14 документів, що стосувалися різних сфер співпраці. На думку заступника генерального директора Центру Разумкова Валерія Чалого *“Президент України Віктор Янукович разом з урядом фактично підписали акт капітуляції не безумовної, а через певні умови, які дають можливість, використовуючи тактичну фінансову підтримку з боку РФ, втримати владу до 2015 року, а стратегічно, вони здали інтереси України набагато років вперед”* [34].

В умовах протистояння українців з владою 2013 рік добігає кінця. Прямо пропорційною очікуванню на початку року стала сила розчарування суспільства – восени. Проте розчарування змінилося консолідацією громадянського суспільства і півмільйона громадян зустрічали Новий, 2014 рік, на Майдані з великими сподіваннями на майбутні зміни та втілення їх “європейської” мрії.

Зарубіжні дослідники вбачають у подіях 2013 року в Україні не внутрішньодержавний конфлікт, а прояв і наслідок світових криз. Ендрю Вільсон схильний трактувати події в Україні 2013–2014 рр. у широкому контексті та нерозривному зв'язку багатьох змін, які трапилися з 2008 р.: 2008 був роком, коли Путін номінально став прем'єр міністром, Росія і Грузія розпочали війну, американські хеджеві фонди і банки обвалилися, провокуючи світову економічну кризу, Барак Обама був обраний президентом [6, с. 2]. Європа також увійшла в період затяжної багатовимірної кризи: економічної (кризи в Греції і в зоні євро), дипломатичної (криза НАТО і війна в Грузії), екологічної та кризи цінностей [6, с. 12]. Автор оцінює українські події як “українську кризу”, яка стала випробуванням для США та певних європейських політичних сил. Події 2013 р. повернули Україну у сферу американо-російських відносин, а Європу – в орбіту інтересів США. На думку А. Стент, криза в Україні від самого початку набула характеру американо-російської проблеми [5]. Її колега Джон Міршаймер вважає, що причини сьогоденного конфлікту в Україні полягають в тому, що США та ЄС прагнуть перетворити Україну в таку собі фортецю західних цінностей, а Росія вбачає для себе в цьому загрозу [8]. Для вирішення конфлікту Міршаймер пропонує зробити Україну “нейтральним буфером між НАТО і Росією”, своєрідною “сірою зоною міжнародної політики”, на кшталт Австрії у повоєнний час [8].

Звичайно, Україну можна і розглядають як зону конфлікту інтересів Заходу та Росії (Сходу), місце цивілізаційного зіткнення, геополітичного розлому, що спонукає до думки про неминучість криз. Проявами кризи в Україні 2013 року стали економічна блокада зі сторони РФ, відмова від підписання Угоди про асоціацію, Євромайдан. Причинами кризи у такому форматі, окрім протистояння імперських амбіцій Росії та “м’якої” експансії Заходу в Україні стали відсутність консенсусу всередині ЄС щодо українських перспектив у Європі, наявність когорти союзників В. Путіна у європейському політикумі, котрі Е. Вілсон називає “корисними ідіотами” [6, с. 32]. Вибудовує свою лінію бюрократичними методами “вимог і заохочувань”, Євросоюз не брав до уваги особливостей України як пострадянської держави та специфіки її влади, не прорахував політичних вигод і наслідків від її зближення з ЄС. Разом із цим, відсутність реальних дій з боку України, евроімітація замість евроінтеграції, нерозуміння підходів європейської сторони сигналізували про неготовність та небажання, усупереч проєвропейській риторичі, йти назустріч Європі. Навіть проєвропейськи налаштована еліта в Україні сподівалася, що ЄС, врешті, “пробачить” недоліки і недопрацювання Києва та поступиться своїми формальними вимогами задля політичного жесту, як це було з Грецією, коли при вступі вона недосягнула до економічних критеріїв Союзу, чи під час п’ятої хвилі розширення, коли можливість, що більшість із новоприйнятих держав підпаде під вплив Росії, змусила закрити очі на їх невідповідність вимогам до країн-вступників. В Європі, проте, розуміли, що за всі недоліки доводиться платити з власної кишені, і що криза економічна криза 2008 року є певною мірою наслідком недалекоглядних політичних рішень. Вступ Хорватії продемонстрував принциповість ЄС у своїх позиціях. Таку ж категоричність виявляв Брюссель і при підготовці до підписання УА з Україною: предметом торгів стало звільнення Юлії Тимошенко та навіть відміна віз (при тому, що УА не пов’язана жодним чином з імплементацією Угоди про лібералізацію візового режиму з Євросоюзом). Цей останній момент є показовим у тому плані, що, по-перше, як населення, так і політична верхівка України були недостатньо інформовані щодо змісту договорів, технічної сторони переговорів, і це ставало предметом спекуляцій у ЗМІ. А, по-друге, відкритість кордонів з ЄС виступає індикатором реальних намірів щодо зближення. Існує погляд, що впровадження безвізового режиму для громадян України могло б наочно продемонструвати переваги життя за Західним зразком перед радянською моделлю, сприяти налагодженню відносин з ЄС та суттєво вплинуло б на результат революції. Втім, скасування віз потребує виконання щонайменше необхідних технічних вимог і прогресом у цій сфері Україна також могла б засвідчити незворотність своїх намірів.

Підсумком 2013 року став щорічний Звіт про прогрес країн у виконанні зобов’язань у рамках Європейської політики сусідства щодо України. У ньому зазначалося, що Україна частково виконала деякі рекомендації, зазначені в останньому звіті про прогрес, – зокрема, ті, що стосуються виборчого права і практики та судоустрою [35].

“Водночас не було проведено жодної роботи щодо удосконалення інших важливих законодавчих актів, зокрема законів про президентські та місцеві вибори. Свобода медіа погіршилася. Повідомлення про фізичні атаки на журналістів почастишали; були документально підтверджені атаки, що траплялися під час громадянських протестів у Києві у грудні-січні”, – зазначено у документі [35].

На сьогоднішній момент реалізація УА є доконаним фактом, проте у відносинах ЄС–Україна виникла низка нових викликів, а їх перебіг здійснюється в складних умовах військових дій на Сході України. Багато з окреслених нами питань потребують більш глибокого вивчення: вимагає комплексного

дослідження феномен Євромайдану, суспільні трансформації в Україні у контексті європейської інтеграції тощо. Безстороннє розслідування злочинної діяльності президента В. Януковича, уряду М. Азарова, лідерів “Партії регіонів” та приближених осіб відкриє нові факти і в майбутньому скоригує бачення історичної картини. У статті, уникаючи телеологізму, ми намагалися встановити хронологію ключових подій 2013 року, котрі стали передумовами та причинами ескалації конфлікту в Україні та визначили динаміку і характер стосунків Євросоюзу з нашою державою.

Список використаних джерел

1. *Treaty on European Union* [Electronic resource] // Official Journal of the European communities. – № С 191/1. – 29.07.1992. – 112 р. – Mode of access : <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1992:191:0001:0112:EN:PDF> 2. *Угода* про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – Дата перегляду: 20.03.2015. – 282 с. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf) 3. *Малик Я.* Угода про асоціацію Україна–ЄС як шлях до реформування українського суспільства [Електронний ресурс] / Ярослав Малик // Електронний науковий вісник “Демократичне врядування”, 2013. – Вип. 11. – 7 с. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeVr_2013_11_3.pdf 4. *Грицак Я.* Чому українці є європейцями [Електронний ресурс] / Ярослав Грицак // Збруч. – 08.10.2013. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/13822> 5. *Стент А.* Почему Россия и Америка не слышат друг друга: Взгляд Вашингтона на новейшую историю российско-американских отношений / Анджела Стент / пер. Лалаян Е. – М.: ООО “Манн, Иванов и Фербер”, 2014 р. – 464 с. 6. *Wilson A.* Ukraine crisis. What is means for the West? New Haven: Yale University Press, 2014. – 248 p. 7. *Wasylyna E.* Ukraine : prémices de guerre froide en Europe?, Paris : L’Harmattan, 2014. – 154 p. 8. *Mearsheimer J. J.* Why the Ukraine Crisis Is the West’s Fault. The Liberal Delusions That Provoked Putin [Digital source] / John J. Mearsheimer // Foreign affairs. – September-October 2014. – Mode of access : <http://www.foreignaffairs.com/articles/141769/john-j-mearsheimer/why-the-ukraine-crisis-is-the-west-s-fault> 9. *Кожара* думає, що найнижчу точку у відносинах з ЄС Україна вже пройшла [Електронний ресурс] // УНІАН. – 04.02.2013. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/747075-kojara-dumae-scho-naunijchu-tochku-u-vidnosinah-z-es-ukrajina-vje-proyshla.html> 10. *Фюле:* Україна має зважати на політичний календар ЄС [Електронний ресурс] / BBC Україна. – 05.02.2013. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/02/130205_fule_kozhara_ue_ukraine_summit_sd.shtml 11. *Спільна заява* за результатами XVI-го саміту ЄС–Україна (26/02/2013) [Електронний ресурс] / Представництво ЄС в Україні. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_02_25_1_uk.htm 12. *Порядок денний* асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – 20.06.2013. – 20 с. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/document/246467463/EU-Ukraine_AA_g_with_changes_Ukr_24.06.13.doc 13. *Угода* між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_b15 14. *Єврокомісія* оцінює виконання Молдовою, Україною і Грузією їхніх Планів дій з візової лібералізації (15/11/2013) [Електронний ресурс] / Представництво ЄС в Україні. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_11_15_3_uk.htm 15. *Хворостяний Б.* Росія не зможе зірвати інтеграцію України в ЄС економічними важелями. – В. Карасьов [Електронний ресурс] / Богдан Хворостяний // UNN. – 15.08.2013. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/exclusive/1240689-rosiya-ne-zmozhe-zirvati-integratsiyu-ukrayini-v-yes-ekonomichnimi-vazhelyami-v-karsov> 16. *Глава* МЗС Швеції допускає, що Москва почала торгову війну з Києвом через ЄС [Електронний ресурс] / Радіо Свобода. – 16.08.2013. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25077308.html> 17. *Баркар Д.* Європа стала на захист України в економічній війні з Росією [Електронний ресурс] / Дмитро Баркар // Радіо Свобода. – 21.08.2013. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25082404.html> 18. *Ющенко* каже, що Кремль перетворив цукерки на знаряддя війни [Електронний ресурс] / УНІАН. – 15.08.2013. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/823379-yuschenko-kaje-scho-kreml-peretvoriv-tsukerki-na>

znaryaddya-viyni.html 19. *Концепция* внешней политики Российской Федерации. Утверждена Президентом Российской Федерации В. В. Путиным 12 февраля 2013 г. [Электронный ресурс] / Министерство иностранных дел Российской Федерации. Официальный сайт. – 18.02.2013. – Режим доступа: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F 20. *Путін: приєднання України до Митного союзу буде неможливо* [Електронний ресурс] / Українська правда. – 24.10.2013. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/10/24/7000673/> 21. *Путін неформально зустрівся з Януковичем у Сочі* [Електронний ресурс] / Українська правда. – 27.10.2013. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/10/27/7000815/> 22. *Секретна зустріч Путіна та Януковича: офіційна мовчанка* [Електронний ресурс] / BBC Україна. – 11.11.2013. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/11/131111_putin_yanukovych_meeting_vc 23. *Про що домовилися Путін і Янукович у Москві – версія Азарова* [Електронний ресурс] / Finance.UA – 13.11.2013. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/~312839> 24. *Кабінет міністрів України. Розпорядження. Питання укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони* [Електронний ресурс] / Верховна Рада України: Офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/905-2013-%D1%80> 25. *Світ* підтримав український Євромайдан. Події [Електронний ресурс] / ЗІК. – 16.12.2013. – Режим доступу: zik.ua/ua/news/2013/12/16/svit_pidtrymav_ukrainskyu_yevromaydan_podii_447810 26. *Key MEPs warn Ukraine authorities not to use force against pro-Europe protestors* [Digital source] / European parliament. – 26.11.2013. – Mode of access: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20131126IPR26201&language=CS> 27. *Україна парафувала з ЄС Угоду про Спільний авіаційний простір, – О. Вілкул* [Електронний ресурс] // Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. – 28.11.2013. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246883289&cat_id=244276429 28. *Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit, Vilnius, 28-29 November 2013. Eastern Partnership: the way ahead* [Digital source] / Council of European Union. – 13 p. – Mode of access: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/139765.pdf 29. *Statement by High Representative Catherine Ashton and Commissioner Stefan Füle on overnight events in Ukraine (30/11/2013)* [Електронний ресурс] / Представництво ЄС в Україні. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_11_30_uk.htm 30. *Франк Л. Розгін Євромайдану: реакція України і світу* [Електронний ресурс] / Ліза Франк // Eastbook. – 03.12.2013. – Режим доступу: <http://eastbook.eu/ua/2013/12/country-ua/ukraine-ua/rozgin-evromaidanu-reaktsia-ukrainy-i-svitu/> 31. *МИД России назвал истерикой реакцию Запада на решение Киева по ЕС* [Электронный ресурс] / РIANовости. – 14.12.2013. – Режим доступа: <http://ria.ru/world/20131214/984070400.html#13870062813163&message=resize&relto=register&action=addClass&value=registration> 32. *Після зустрічі з Януковичем Ештон пішла на Майдан* [Електронний ресурс] / УНІАН. – 10.12.2013. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/861860-pislya-zustrichi-z-yanukovichem-eshton-pishla-na-maydan.html> 33. *Медведев назвал посещение Майдана еврокомиссарами дикостью* [Электронный ресурс] / Forbes. – 13.12.2013. – Режим доступа: <http://m.forbes.ru/article.php?id=248687> 34. *Янукович підписав акт капітуляції, що дає йому можливість втримати владу до 2015 року – В. Чалий* [Електронний ресурс] / УНІАН. – 17.12.2013. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/864712-yanukovich-pidpisav-akt-kapituljatsiji-scho-dae-yomu-mojlivist-vtrimati-vladu-do-2015-roku-chaliy.html> 35. *Звіт про прогрес країн у виконанні зобов'язань у рамках Європейської політики сусідства – Україна (27/03/2014)* [Електронний ресурс] / Представництво Європейського союзу в Україні. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2014/2014_03_27_03_uk.htm

Марія Юрчак

2013 ГОД В ОТНОШЕНИЯХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА И УКРАИНЫ: ГОД БОЛЬШИХ ОЖИДАНИЙ, РАЗОЧАРОВАНИЙ И СВЕРШЕНИЙ

В статье сквозь хронологию основных событий анализируется интенсивность и характер отношений ЕС с Украиной в 2013 году, в первую очередь, в контексте подготовки к подписанию Соглашения об ассоциации. Отдельное внимание посвящено роли России и США в двусторонних отношениях.

Ключевые слова: Европейский Союз, Украина, Соглашение об ассоциации, Евромайдан, Россия, США.

Mariya Yurchak

2013 IN THE EU-UKRAINE RELATIONSHIP: A YEAR OF GREAT EXPECTATIONS, DISAPPOINTMENT AND ACHIEVEMENTS

In the article the character and intensity of the EU-Ukraine relationship in 2013 are analyzed through the chronology of key developments, mainly, in the context of signing the Association agreement. Particular attention is given to the role of Russia and USA in bilateral relations.

Key words: European Union, Ukraine, Association agreement, Euromaidan, Russia, USA.